

тем та їхня взаємодія з міжнародним правом», 14–15 вересня 2012 р. – Одеса: Астропринт, 2012. – С. 56. 24. Звездная Т.М. Міжнародно-нормативне регулювання питань нелегальної міграції / Т.М. Звездная // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 56. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. – С.498-499.

УДК 342.41

В. В. ВОЛИНЕЦЬ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК УМОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Досліджується роль принципу верховенства права у функціонуванні сучасної правової держави та утвердженні конституціоналізму. Доведено значення забезпечення цього принципу як умови успішності реалізації державою своїх функцій, а також побудови цілісної та орієнтованої на захист прав людини державної правової політики.

Ключові слова: функції держави, права держави, верховенство права, конституціоналізм, права і свободи людини, законність.

Волинец В.В. Обеспечение верховенства права как условие функционирования современного правового государства

Исследуется роль принципа верховенства права в функционировании современного правового государства и утверждении конституционализма. Доказано значение обеспечения этого принципа как условия успешности реализации государством своих функций, а также построения целостной и ориентированной на защиту прав человека государственной правовой политики.

Ключевые слова: функции государства, правовое государство, верховенство права, конституционализм, права и свободы человека, законность.

Volynets V. The rule of law as a condition of the contemporary state of law functioning

The article examines the role of the rule of law principle in the functioning of a modern state of law and the approval of constitutionalism. The author argues that ensuring of this principle is one of the major conditions of successful state functioning. The meaning of the rule of law in the process the development of human rights oriented state legal policy is showed.

Key words: state functions, rule of law, state of law, constitutionalism, human rights and freedoms, legality.

Розвиток сучасної державно-правової науки нерозривно пов'язаний не лише з ретельним дослідженням низки фундаментальних питань, що стосуються функціонування держави та пов'язані з аналізом генезису системи її функцій, а й з вивченням тих трансформацій і змін, які зазнають класичні функції держави в умовах, коли йдеться про таку державу, що характеризується як правова. Справді, ще з джерел формування ідеї правової держави, яка пов'язується Р. Гринюком з дослідженнями Р. фон Моля та К. Велькера¹, було обґрунтовано положення про те, що така держава змінюється не лише організаційно, а й функціонально. Тобто

з'являються не тільки нові цілі та цінності, які зумовлюють специфіку державної діяльності у тих або інших сферах суспільних відносин, а й формується нова система функцій держави. З огляду на це, істотно зростає наукова вага теоретично-правових студій проблем функціонування правової держави, які наразі набувають теоретичної і практичної значущості для вітчизняної та зарубіжної юридичної науки.

Утім, звертаючись до питань забезпечення верховенства права як умови функціонування і розвитку сучасної правової держави, не можна не відзначити і цілої низки причин, які роблять її особливо актуальною для сучасної вітчизняної теорії держави права. Насамперед слід наголосити, що постаючи «фундаментальним принципом правової держави»², ідея та одночасно вимога забезпечення верховенства права істотно видозмінює ті загальні механізми та форми діяльності, завдяки яким реалізуються основоположні функції держави. З цього погляду, можна говорити про зміни не стільки загальної номенклатури функцій держави (коли можуть з'являтися одні та відходити на другий план інші функції держави), скільки про сутнісні трансформації на рівні розуміння того, якою саме є та соціальна сутність і те соціальне призначення держави, яку повинні відображати її конкретні функції. Очевидно, що конституційне визнання принципу верховенства права в Основному Законі (нагадаємо, що ч. 1 ст. 8 Конституції України чітко та однозначно встановлює, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права) актуалізує питання про розробку нових моделей функціонування Української держави в умовах, коли верховенство права є одним з базових принципів всієї діяльності держави та її взаємодії з громадянським суспільством. По-друге, процес поступового просування України до реалізації і практичного втілення принципів правової держави має супроводжуватись відповідними змінами як у загальній діяльності держави щодо регулювання суспільних відносин, так і щодо окремих її функцій. Справді, важливим критерієм оцінки стану праводержавності в Україні є не лише якість і результативність безпосередньої реалізації конкретних функцій держави (як, наприклад, правоохоронної або функції захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина), а й їх правова забезпеченість. У цьому контексті стає актуальним вивчення тих кореляцій, які об'єктивно утворюються в ході впливу основних принципів правової держави на процес її функціонування. По-третє, сам факт визнання або невизнання тієї чи іншої держави як правової передбачає комплексний аналіз того, в який спосіб у державотворчій та правотворчій практиці реалізуються і забезпечуються ті принципи, які наразі належать до її сутнісних характеристик. Тому актуалізуються питання, пов'язані з визначенням того, яким чином в процесі діяльності держави, органів державної влади, їх службових і посадових осіб забезпечується принцип верховенства права. Це означає, що взяті самі по собі або ж у своєму системному зв'язку функції держави повинні бути співвіднесені з процесом забезпечення верховенства права, а отже, й з формуванням і розвитком України як правової держави.

Так, для комплексного вивчення забезпечення верховенства права як умови функціонування сучасної правової держави слід розв'язати такі конкретні завдання: а) окреслити зміст принципу верховенства права та його роль у функціонуванні правової держави; б) встановити взаємозв'язок між реалізацією окремих функцій держави і забезпеченням принципу верховенства права; в) виявити потенціал удосконалення діяльності щодо забезпечення верховенства права у процесі функціонування сучасної Української держави.

Наразі як у вітчизняній, так і зарубіжній теорії держави і права визнається незаперечним факт тісного взаємозв'язку між такими поняттями, як верховенство права і правова держава. Зокрема, як зазначав А. Заєць, принцип верховенства права в характеристиці правової держави посідає центральне місце, оскільки він тісно пов'язаний як з внутрішніми властивостями самого права, так і з тим, як воно реалізується у сфері суспільних відносин³. На думку інших дослідників, верховенство права і правова держава – це, по суті, одне й те саме явище, яке може бути досліджене або з погляду держави (у такому разі застосовується поняття «правова держава»), або з погляду права (тоді йдеться про «верховенство права») ⁴. З погляду теорії конституційного права, це положення аргументує такий відомий вітчизняний дослідник, як О. Скрипнюк, на думку якого, «правовий характер держави визначається... у принципі верховенства права... принцип верховенства права, який традиційно пов'язують з ідеями панування права у життєдіяльності громадянського суспільства, нині залишається одним із найбільш прогресивних здобутків цивілізаційної історії людства в сфері регулювання суспільних відносин»⁵. Більше того, як зазначає цей автор, верховенство права слід розуміти не як загальне гасло, яке декларується у конституції, а як процес такої діяльності держави, в якій знаходять своє втілення загальновизнані принципи справедливості, гуманізму, пріоритету особи, громадянина і громадянського суспільства перед державою, забезпечення вільного користування властивими людині від природи правами і свободами, їх захист від усіляких посягань з боку інших громадян, юридичних осіб, державних органів тощо⁶. Водночас не можна не звертати увагу на той очевидний факт, що посилення на принцип верховенства права часто міститься вже у самих доктринальних дефініціях правової держави. Наприклад, правова держава часто характеризується як «організація державної влади, заснована на визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини, верховенства права і взаємній відповідальності особистості і держави»⁷. Водночас принцип верховенства права постає не лише як формально-юридична вимога щодо організації системи державної влади, а й як безпосередня настанова, яка визначає всю діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування: «Принцип верховенства права вимагає, щоб як мета діяльності держави, так і сама ця діяльність визначалися на основі правових рішень законодавців... їх реалізація забезпечує незалежність державного апарату від зміни правлячих політичних сил, а також відносну безперервність розвитку держави»⁸. З іншого боку, як доводить О. Гіда, правова держава може бути визначена як «така суверенна, політико-територіальна організація влади, яка існує у функціонує в громадянському демократичному суспільстві на підставі соціально справедливого права і в якій на його основі реально забезпечується здійснення прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства в цілому, де держава і людина несуть взаємну відповідальність згідно з правовим законодавством»⁹. Це означає, що принцип верховенства права постає для такої держави не тільки як одна з її фундаментальних ознак, але й як загальна умова реалізації будь-якої її діяльності. Тобто верховенство права виявляє свій тісний зв'язок не лише зі змістом окремих функцій держави (насамперед в частині їх наповнення праволюдними та гуманістичними цінностями¹⁰), а й з формами та методами їх реалізації, які набувають своєї правової визначеності.

Щоправда, не менший інтерес у цьому ж контексті становлять і ті методологічні підходи до визначення та вивчення принципу верховенства права у розвит-

кові та функціонуванні правової держави, які обґрунтовуються представниками сучасної російської юридичної науки. Наприклад, на думку А. Саїдова і Т. Хібрівської, правова держава може бути витлумачена як специфічна характеристика конституційно-правового статусу держави, яка передбачає безумовне підпорядкування певним принципам, з-поміж яких одне з перших місця посідає принцип верховенства права¹¹. Це означає, що відповідно до цього принципу реалізуються всі без винятку функції держави, які, з одного боку, набувають правової форми, а з іншого – спрямовуються на якомога повніше забезпечення верховенства права та прав людини. Згідно з дефініцією Р. Енгібаряна та Ю. Краснова, правова держава – це форма організації державного життя, яка розбудовується на основі принципу верховенства права. В плані функціонування держави це передбачає юридичну захищеність усіх суспільних суб'єктів від свавільних рішень будь-кого (насамперед маються на увазі органи державної влади та їх посадові особи), а також відповідність діяльності держави законам як основі нормального функціонування держави та захисту прав громадян¹². Р. Макуєв характеризує правову державу як таку, що «реалізує свою владу в межах правових заборон та дозволів»¹³. Тобто для нього правовою може вважатись лише така держава, що пов'язана правом (правом як втіленням справедливості, а не просто законом) і щодо якої право є основою як її організації, так і її функціонування у будь-якій сфері (як у внутрішній, так і зовнішній). Нарешті, варто навести позицію такого визнаного й авторитетного російського юриста, як О. Кутафін. На його думку, принцип верховенства права є своєрідною квінтесенцією ідеї правової держави: «Головне в ідеї правової держави – пов'язаність держави правом, гарантована передбачуваність та надійність діяльності держави, підпорядкування держави праву, захист громадян від імовірного свавілля держави та її органів... Правова держава характеризується насамперед тим, що вона сама обмежує себе чинними у ній правовими нормами, яким зобов'язані підпорядковуватись всі без винятку державні органи і посадові особи»¹⁴. Тобто, як випливає з вищенаведених дефініцій, принцип верховенства права не просто тісно пов'язаний з ідеєю правової держави, а й виступає одним з фундаментальних керівних начал її діяльності, а також загального процесу реалізації тих чи інших функцій держави.

Щоправда, говорячи про вплив принципу верховенства права на функціонування держави в цілому, а також тих чи інших конкретно взятих органів державної влади (у цьому сенсі часто вживається поняття «правової визначеності» та «правової регламентованості» діяльності держави, її органів, службових і посадових осіб), слід зауважити на тому, що зазначений зв'язок має двосторонній або, точніше, діалектичний характер. Будучи детермінованою правом, діяльність держави виступає одночасно й засобом забезпечення принципу верховенства права. Отже, кожна з функцій держави у той чи інший спосіб покликана забезпечувати верховенство права як сутнісну ознаку та керівний принцип правової держави.

Так, загальноприйняте у сучасній теорії держави і права визначення функцій держави тлумачить їх водночас і як основні напрями її діяльності, і як вираження внутрішньої сутності цієї держави, що виявляється у суспільно значимій діяльності у тих чи інших сферах. Цілком очевидно, що, дотримуючись такого підходу, маємо визнати, що функції держави (так само як і її безпосередня, спрямована на конкретні суспільні відносини, діяльність) становлять одну з найважливіших характеристик держави, яка є конкретизацією та практичним втіленням тих основ державного ладу, які закріплюються на найвищому конституційному рівні.

Підтвердженням цього є те, що наразі у переважній більшості сучасних конституцій закріплюються основні функції держави, які є своєрідною експлікацією тих базових конституційних характеристик держави, які покликані визначити її сутність (наразі це насамперед такі характеристики держави, як правова, демократична та соціальна). Тобто у правовій державі її функціонування може бути описане як детерміноване правом щонайменше у двох значеннях. З одного боку, право визначає зміст тих чи інших функцій та цілі їх реалізації (це – гарантування прав і свобод людини і громадянина, забезпечення суверенітету держави, зростання авторитету держави на міжнародній арені, інтеграція у світові організації, сприяння зростанню суспільного добробуту і соціальної безпеки, розробка та запровадження дієвих заходів підтримання правопорядку і режиму законності, оптимізація системи органів державної влади, підтримання обороноздатності держави, захист суспільних і загальнодержавних інтересів тощо). З іншого – право стає тією формою, в якій держава встановлює порядок реалізації функцій держави, ключові пріоритети та завдання, які повинні бути реалізовані у цьому процесі, а також визначає ті конкретні органи державної влади, на які покладаються завдання щодо практичного втілення або забезпечення належного функціонування держави у кожній галузі (екологічній, соціальній, економічній, фінансовій, правоохоронній тощо).

Загалом, для правової держави зазначені цілі мають універсальний характер і у тій чи іншій формі закріплюються у конституційному праві всіх держав (наразі конституційне право тлумачиться як «провідна галузь права, норми якої визначають і регулюють політичні та інші найважливіші суспільні відносини в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя і діяльності суспільства і держави»¹⁵), що, бодай формально, визначаються як правові. Більше того, зазначені цілі стають основою правової політики держави, що, за словами Ю. Барабаша, дозволяє «по-новому подивитися на змістовну спрямованість у діяльності суб'єктів права, насамперед з точки зору основної мети такої діяльності, а саме побудови правової держави»¹⁶. Останнє зауваження виявляє свою значимість з огляду на те, що воно дозволяє продемонструвати те, яким чином через право та завдяки йому набувають своєї конкретизації і змістовного наповнення ті чи інші функції держави. Адже, застосовуючи правові норми, держава визначає не тільки компетенцію, повноваження та обов'язки органів державної влади щодо реалізації окремих функцій держави, а й окреслює порядок, форми, методи та терміни вчинення тих чи інших дій. У цьому контексті цікаво навести позицію О. Поклонської, яка зазначає, що державна влада як сила, що спрямовує та організовує суспільство, яка здатна приймати рішення та втілювати їх у життя, є легітимною лише за умови, якщо сама ця влада підпорядковується праву і через право визначає цілі та засоби впливу на суспільство в процесі реалізації своїх функцій¹⁷. Як приклад подібного правового оформлення та регламентації процесу реалізації функцій сучасної правової держави можна навести численні державні програми, кожна з яких стосується певної конкретної функції. Скажімо, важливим напрямом реалізації соціальної функції Української держави є забезпечення молоді житлом. З метою її забезпечення 24 жовтня 2012 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 967 «Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2013 – 2017 роки», де вказувалось, що основними завданнями Програми є: розвиток різних видів пільгового молодіжного житлового кредитування, яке передбачає створення накопичувального та відновлювально-

го інвестиційного ресурсу держави для забезпечення молоді житлом; формування організаційних засад для здешевлення вартості будівництва і придбання житла молодими сім'ями та самотніми молодими громадянами; розроблення фінансово-економічного механізму залучення у молодіжне житлове будівництво інвестицій для фінансування житлового будівництва для молодих сімей; створення умов для отримання власного житла молодими спеціалістами, які отримали направлення на роботу, насамперед в сільській місцевості; розвиток системи молодіжних житлових комплексів (житлово-будівельних кооперативів) та інших форм участі молоді в організації будівництва (придбання) житла.

Утім, говорячи про діалектичний характер зв'язку між принципом верховенства права та реалізацією функцій держави, не можна забувати про те, що сама по собі діяльність держави та органів державної влади (на думку В. Скрипнюк, у даному контексті слід говорити про функціонування системи державної влади в цілому¹⁸), спрямовується на утвердження та забезпечення верховенства права як фундаментальної правової характеристики держави. Звісно, наразі Україну не можна вважати остаточно сформованою правовою державою. Йдеться лише про певні тенденції, які на конституційному рівні засвідчують намагання реалізувати модель правової державності в Україні¹⁹. Саме тому в процесі функціонування публічної влади набуває особливої ролі та значення діяльність щодо утвердження верховенства права. Одним з кроків у цьому напрямі можна вважати утворення Президентом України такого консультативно-дорадчого органу, як Комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права. Відповідно до затвердженого Указом Президента України Положення про Комісію зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права від 9 грудня 2010 р.²⁰, основними завданнями Комісії є: підготовка пропозицій щодо вжиття заходів для завершення виконання Україною зобов'язань, що випливають з її членства в Раді Європи, визначених Висновком Парламентської асамблеї Ради Європи № 190 (1995 р.), з урахуванням положень резолюцій Парламентської асамблеї Ради Європи щодо України, зокрема Резолюції 1755 (2010 р.); сприяння налагодженню тісної співпраці між Україною та Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанська Комісія), підготовка пропозицій щодо врахування її висновків та рекомендацій; підготовка пропозицій щодо досягнення відповідності положень Конституції України європейським стандартам і цінностям на основі рекомендацій Європейської Комісії «За демократію через право»; здійснення аналізу нормативно-правових актів та моніторингу ефективності реалізації таких актів з метою приведення їх у відповідність до європейських норм і стандартів, вимог політичної складової Копенгагенських критеріїв 1993 р. щодо набуття членства України в Європейському Союзі, а також підготовка пропозицій з удосконалення законодавства України; підготовка довідкових матеріалів, щодо питань відповідності правової системи України вимогам політичної складової Копенгагенських критеріїв 1993 р., виконання відповідних положень Плану дій «Україна – Європейський Союз», вжиття заходів щодо висвітлення роботи з виконання цього Плану в засобах масової інформації. Водночас для виконання покладених на неї завдань Комісія має право: звертатися в установленому порядку до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій для одержання інформаційних та статистичних матеріалів, необхідних для її роботи, а також до відповідних установ та організацій для надання ними експертних висновків з питань, що належать до компетенції

Комісії; залучати в разі потреби в установленому порядку до опрацювання окремих питань представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, експертів, науковців та фахівців (за погодженням з їх керівниками); створювати підкомісії, тимчасові робочі та експертні групи; ініціювати проведення громадського обговорення проектів законів, актів Президента України; організувати та проводити наукові конференції, круглі столи, дискусії, наради, семінари тощо з питань, віднесених до її компетенції.

Отже, підсумовуючи, можемо сформулювати такі висновки. По-перше, принцип верховенства права постає для правової держави не тільки як одна з її фундаментальних ознак, а й як загальна умова реалізації будь-якої її діяльності. У результаті чого принцип верховенства права має тісний зв'язок не лише зі змістом окремих функцій держави, а й з формами та методами їх реалізації, які набувають своєї правової визначеності. По-друге, будучи детермінованою правом, діяльність держави виступає водночас й засобом забезпечення принципу верховенства права. На практиці це означає, що кожна з функцій держави у той чи інший спосіб покликана забезпечувати верховенство права як сутнісну ознаку та керівний принцип правової держави. По-третє, функціонування правової держави як такоє, що детерміноване правом, включає у себе два аспекти: а) право визначає зміст тих чи інших функцій та цілі їх реалізації; б) право є тією формою, в якій держава встановлює порядок реалізації функцій держави, ключові пріоритети та завдання, які повинні бути реалізовані у цьому процесі, а також визначає органи державної влади, на які покладаються завдання практичного втілення або забезпечення належного функціонування держави у кожній галузі.

1. *Гринюк Р.Ф.* Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація / Гринюк Р.Ф. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – С.77-79. 2. *Лукаш О.Л.* Верховенство права як фундаментальний принцип державної влади в Україні / О.Л. Лукаш // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 8 (70). – С. 94-95. 3. *Засць А.П.* Правова держава в контексті новітнього українського досвіду / Засць А.П. – К.: Парламентське видавництво, 1999. – С.131. 4. *Савченко О.* Принцип верховенства права – нормативна основа громадянського суспільства та правової держави / О. Савченко // Юридична Україна. – 2006. – №12. – С.19. 5. *Скрипнюк О.В.* Конституційне право України / Скрипнюк О.В. – К.: Ін Юре, 2010. – С. 229. 6. *Скрипнюк О.В.* Правова держава в Україні: теоретична модель і практика реалізації на сучасному етапі / О.В. Скрипнюк // Право України. – 2010. – № 7. – С. 5. 7. *Загальна теорія держави і права* / [за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина]. – Х.: Право, 2009. – С. 511. 8. Там само. – С. 513. 9. *Теорія держави та права: підручник* / [за заг. ред. О. Є. Гіди]. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2011. – С. 111. 10. *Шафиров В.* Человекоцентристский подход к пониманию права / В. Шафиров // Право України. – 2010. – № 4. – С. 47. 11. *Саидов А.Х.* Парламентский глоссарий / А.Х. Саидов, Т.Я. Хабриева. – М.: Норма, 2008. – С. 269. 12. *Енгибарян Р. В.* Теория государства и права / Р.В. Енгибарян, Ю.К. Краснов. – М.: Норма, 2007. – С. 220-221. 13. *Макуев Р.Х.* Теория государства и права / Макуев Р.Х. – М.: Норма, Инфра-М, 2010. – С. 232. 14. *Кутафин О.Е.* Российский конституционализм / Кутафин О.Е. – М.: Норма, 2008. – С. 314. 15. *Погорілко В.Ф.* Конституційне право України / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К.: КНТ, Ліра-К, 2011. – С. 13. 16. *Барабаш Ю.Г.* Нариси з конституційного права / Барабаш Ю.Г. – Х.: Право, 2012. – С. 99. 17. *Поклонська О.* Співвідношення влади і права / О. Поклонська // Право України. – 2010. – № 4. – С. 228-229. 18. *Скрипнюк В. М.* Розвиток системи державної влади в Україні: конституційно-правові аспекти: монографія / Скрипнюк В.М. – К.: Логос, 2010. – С. 194-224. 19. *Скрипнюк О.В.* Конституційне забезпечення реалізації принципу верховенства права в Україні на сучасному етапі / О.В. Скрипнюк // Правова держава:

щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2004. – Вип. 15. – С. 303. 20. Положення про Комісію зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права: Указ Президента України від 09.12.2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 95. – Ст. 3379.

УДК 340.1

I. В. МИМА

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЛІГІЙНОГО КОНФЛІКТУ ЯК ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Досліджується процес формування різних напрямів об'єктивного наукового аналізу проблем теорії держави і права; проведено аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників, що спричиняють виникнення релігійного конфлікту, що дало змогу навести визначення релігійного конфлікту як правової категорії у вузькому та розширеному розумінні. Відповідно до загальнотеоретичних положень визначено основні ознаки та розкрито сутність релігійного конфлікту як деструктивної взаємодії суб'єктів релігійних відносин (внутрішньоцерковних та міжконфесійних) у намірах реалізувати власні релігійні інтереси і цінності, зберегти або перерозподілити владу, вплив, статуси, привілеї тощо, захистити власну ідентичність.

Ключові слова: релігійний конфлікт, ознаки та сутність релігійного конфлікту.

Мима І. В. Некоторые аспекты определения религиозного конфликта как правовой категории

Исследуется процесс формирования разных направлений объективного научного анализа проблем теории государства и права; проведен анализ внутренних и внешних факторов, влияющих на возникновение религиозного конфликта, что дало возможность определить религиозный конфликт как правовую категорию в узком и широком смысле. В соответствии с общетеоретическими положениями определены основные признаки и раскрыта сущность религиозного конфликта как деструктивное взаимодействие субъектов религиозных отношений (внутрицерковных и межконфессиональных) в целях реализации собственных религиозных интересов и ценностей, сохранения или перераспределения власти, влияния, статуса, привилегий и др., защитить собственную идентичность.

Ключевые слова: религиозный конфликт, признаки и сущность религиозного конфликта.

Mima I. Some aspects of the definition of religious conflict as a legal category

The process of forming of various directions of objective scientific analysis of problems of theory of the state and right is explored in the article; the analysis of internal and external factors that give rise to religious conflict, which allowed the author to give the definition of religious conflict as a legal category in the narrow and expanded understanding. Pursuant to the provisions of general the main features and essence of religious conflict as destructive religious relations between subjects (the inside of the church and between faiths) in the intention to realize their own religious interests and values, save or reallocate power, influence, status, privileges, etc., to protect own identity.

© МИМА Ирина Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін відокремленого структурного підрозділу Криворізького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»